

Een kijkje in de keuken van

Door Jeroen Koopman

Een zanger heeft zijn stem, een violist zijn viool, en een organist..? Een orgel, uiteraard. Helaas kan je die alleen niet overal mee naartoe nemen, en ze zijn ook nog eens allemaal anders. Als organist moet je dan ook een groot aanpassingsvermogen hebben om op al die verschillende orgels te kunnen spelen. Zo zijn de toetsen soms (veel) zwaarder of juist (veel) lichter, en kan het voorkomen dat je niet genoeg toetsen hebt om bepaalde stukken goed te kunnen spelen, of dat er niet precies die stemmen op zitten die je zou willen hebben om een mooie klank te maken.

De kunst van het orgelspelen is dan ook om er voor te zorgen dat een bepaald stuk toch goed klinkt, ondanks het feit dat de componist er andere klanken voor in gedachte had, of misschien wel een totaal ander type orgel uit een heel andere tijd.

De speeltafel van het orgel bij ons in de Singelkerk zit verscholen aan de zijkant van het orgel, achter het front. Dit front

stamt overigens af van het allereerste orgel in de Singelkerk, gebouwd in 1777 door 'Johannes Strümphler'. Maar alleen de frontpijpen en de kas van het orgel zijn hiervan nog overgebleven. In 1930 werd er een nieuw orgel in gebouwd door 'Van Leeuwen' en in 1983 werd dit op zijn beurt vervangen door weer een nieuw orgel, van 'Kaat & Tijhuis', gebouwd onder advies van mijn voorganger Dick Klomp. Het huidige orgel is dus het derde orgel achter hetzelfde front, snapt u het nog?

Het leek me leuk om een foto te laten zien van de speeltafel boven bij het orgel. U ziet dat er door de kleine kiertjes nauwelijks contact kan worden gemaakt met de kerkzaal. Daarom werd er al vrij snel na de bouw van het orgel een 2e speeltafel beneden in de kerkzaal geplaatst.

De speeltafel beneden staat elektrisch in contact met het orgel, in tegenstelling tot de speeltafel boven die mechanisch in contact staat met het orgel. Een leuk

weetje: als je beneden in de kerkzaal een toets indrukt dan beweegt die toets ook mee op de speeltafel boven. Tenminste... als de motor aan staat. Die motor is er niet alleen om te zorgen dat de speeltafel contact heeft met het orgel, maar ook om te zorgen dat er lucht door de pijpen kan komen. Denk bijvoorbeeld aan een fluit, een hobo of een trompet, waar ook lucht doorheen moet om een klank te kunnen maken. Dit soort instrumenten zijn dan ook terug te vinden op het orgel. Naast de twee rijen toetsen (klavieren) zijn er verschillende rijen met registerknoppen. Wanneer je zo'n knop open of dicht trekt krijg je een klankkleur (bijvoorbeeld dus een fluit, hobo of trompet) op een bepaalde toonhoogte. Meestal heb je als organist één of twee assistenten nodig om deze knoppen te bedienen, maar Dick Klomp heeft ervoor gezorgd dat er een computer werd ingebouwd waarin je veel verschillende combinaties van tevoren kan instellen, die je vervolgens met één druk op de knop tevoorschijn kan toveren, waardoor een assistent bij een concert niet handmatig tientallen

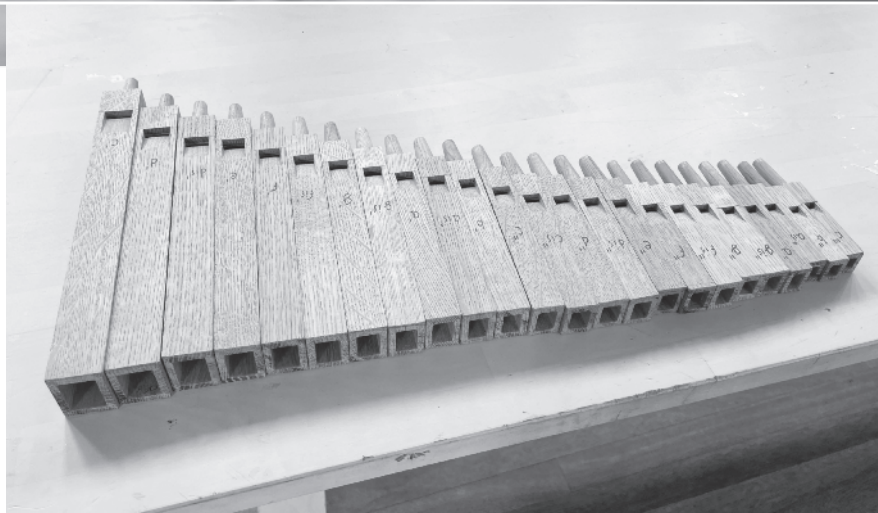

De speeltafel zit verscholen aan de zijkant van het orgel, achter het front en de 2e speeltafel beneden in de kerkzaal.

de organist

registerknoppen hoeft in of uit te trekken. Een geniaal hulpmiddel waar ik erg blij mee ben! Ons orgel in de Singelkerk is ook één van de weinigen in Nederland dat zo'n (goed werkend) computersysteem heeft. Toch kost het bij het voorbereiden van concerten veel tijd om de juiste klankcombinaties te vinden, op elk orgel zitten weer andere klanken. Een belangrijk gedeelte van het voorbereiden voor een orgelconcert vindt aan de keukentafel plaats: met verschillende kleuren pennen, stickers, lijm en een schaar probeer ik de muziek zo in een plakboek te plakken dat de aanwijzingen voor de assistent(en) duidelijk genoeg zijn voor hen om te weten wanneer er welke verschillende klankcombinaties tijdens het spelen gewijzigd moeten worden. Dat kan soms flink ingewikkeld zijn: op een concert zie je soms letterlijk groen en geel van de stickers!

De werking van het orgel is op papier een nogal droog verhaal. Daarom zoeken we in de 'orgelwereld' naar nieuwe manieren om kinderen én ouders te leren ontdekken

hoe een orgel in elkaar zit. Een mooi initiatief daarvoor is het 'Doe-orgel' van de stichting 'Orgelkids'. Op de plaatjes kunt u zien hoe kinderen een soort IKEA-achtig bouw pakket in elkaar zetten. Zelf ga ik elk jaar langs een paar basisscholen, namens het Orgelfestival Haarlem, waarbij ik dit mini-orgel laat bouwen door de kinderen van groep 5 en 6. Wat daarbij sterk opvalt is dat de meeste kinderen geen idee hebben wat een orgel is, maar ze vinden het geweldig om te bouwen en om er uiteindelijk op te kunnen spelen! Vervolgens vindt er een speurtocht plaats langs verschillende orgels in Haarlem, met als klap op de vuurpijl de Grote- of St. Bavokerk in Haarlem, waar Mozart als 10-jarige jongen op het orgel heeft gespeeld.

U ziet dus dat er voor een organist meer bij komt kijken dan alleen het spelen van muzieknoten. Er valt nog veel meer te vertellen, maar dat bewaar ik voor een volgende keer. Wel kan ik

alvast verklappen dat ik bezig ben met de voorbereidingen voor een concertserie op de één-na-laatste zondagmiddag van de maanden februari t/m juni 2023. Er zal onder andere een professioneel zangkwartet optreden op 19 februari, sterpianist Ramon van Engelenhoven zal zijn filmmuziek CD (geproduceerd door de AvroTros) op 23 april presenteren, en kinderkoor Nieuw Vocaal Amsterdam, waarmee ik afgelopen mei nog de 1e prijs heb behaald op het Europese korenfestival in België, zal samen met één van de beste koorscholen van Duitsland komen optreden op 18 juni.

U zal op de hoogte worden gehouden van de verdere invulling van de concerten en dit zal allemaal op een gloednieuwe website te vinden zijn.

Mocht u vragen hebben over orgels of het bespelen ervan dan kunt mij altijd benaderen voor of na de dienst op zondag in de Singelkerk.

'Orgelkids' maken van een bouw pakket een orgel.